

Малецька О.О.

аспірант,

*Інститут соціальної і політичної психології
Національної академії педагогічних наук України*

**ОСОБЛИВОСТІ ВПЛИВУ
ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ УЧНІВ
У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
НА ЇХ КОМУНІКАТИВНУ СФЕРУ**

Із розвитком техногенного середовища, зростає попит на професії, які опосередковують взаємодію людини і техніки, і, відповідно, зростає популярність таких професій. Кар'єра у сфері інформаційних технологій є перспективною, високооплачуваною та привабливою і для підлітків, вік яких є періодом професійного самовизначення, що, як правило, супроводжується спеціальною підготовкою до вступу, відвідуванням курсів з основ інформаційних технологій, програмування. Часто учні починаючи з середньої школи вже мають змогу робити перші власні спроби професійної діяльності у якості блогерів чи геймерів, створювати сайти, писати програми тощо.

Питання привабливості комп'ютера для підлітків, його вплив на становлення особистості, міжособистісну взаємодію та комунікативну сферу досліджувались науковцями (О.Т. Баришполец, Ф. Власенко, О.Л. Вознесенська, О.Є. Голубєва, Г.В. Мироненко, А.В. Мудрик, Л.А. Найдьонова, Н.О. Обухова, В. Пілецький, Т.М. Тригуб, Н.І. Череповська). Однак мало дослідженим є вплив професійного самовизначення, пов'язаного з інформаційними технологіями на особливості комунікації такого підлітка.

Безпосередня взаємодія з продуктами інформаційно-комунікаційних технологій має вплив на особистість школяра. Численні дослідження медіапсихології як галузі психології, що сформувалась у відповідь на виклики популяризації інформаційного середовища, також вказують на випереджаючі темпи інформатизації суспільства в цілому, та, підростаючого покоління в першу чергу, порівняно зі створенням для них правил користування медіапростором. Надзвичайно важливим є виховання у дитини навичок інформаційної безпеки, що дозволять мінімізувати негативні впливи медіа, адже вони охоплюють як коло чисто технічних проблем і загроз (ушкодження комп'ютера, втрата інформації тощо), так і роблять людину беззахисною перед інформаційною інтоксикацією мережі, відкритим доступом до аморальної або порнографічної інформації, проявами шахрайства, цькування тощо [1, с. 22].

Психологічні впливи медіа на людину також є різнобічними та здійснюються через використання нею медіа практик, та, у результаті, формування медіаповедінки: медіа використовується для регулювання власних психологічних станів, експериментів над власною особистісною ідентичністю, заповнювати вільний час, створювати нові звички постійної взаємодії з медіа. У результаті легкість і простота доступу до інформації провокують зниження критичності, фантазійності, ефект полегшення соціальності, що може вилитись у заміщення реальних стосунків парасоціальними та задавненні проблем реального життя [2, с. 36].

Доведено, що активне використання комп'ютера підлітками може призвести до виникнення комп'ютерної залежності, що є досить новою аддикцією, яка стрімко набула світових масштабів. Вперше термін «комп'ютерна залежність» був використаний в 1990 році, класифікуючи її як форму емоційної наркоманії. При цьому швидкість розвитку комп'ютерної залежності є значною – достатньо півтора року [5]. Часто саме діти з низьким психологічним статусом (аутсайтери) віддають перевагу комп'ютерному стилю життя, що тільки ускладнює формування навичок та умінь міжособистісної взаємодії, при цьому така дитина може відноситись до одного з двох типів аутсайдерів: дітей, які є інтровертами, часто обдарованими, що за власним бажанням не шукають тісних взаємин у класі, та школярів, які відкинуті не за власним бажанням [6]. У цьому контексті доцільно згадати введений Е. Фроммом термін «відчуження», який пояснює заміну міжособистісних відносин ринковими та порівнює спілкування між людьми зі спілкуванням машин, що використовують одна одну.

Для сучасного учня з професійним самовизначенням у сфері інформаційно-комунікаційних технологій, дана сфера фактично стає основним середовищем життєдіяльності, адже, як наслідок, навчальна діяльність, часто поза навчальна здійснюється із залученням ІКТ, поєднуючись із активним спілкуванням, використанням соціальних мереж та вживанням інформації тільки за допомогою комп'ютера. І, якщо, у межах навчання та інформаційної взаємодії корисність роботи із комп'ютером може компенсувати ризики та небезпеки для особистості, то обмежуючи особистісне спілкування, яке є вкрай важливим для повноцінного розвитку, формування особистості та набуття досвіду. Саме у підлітковому віці окрім інформаційної функції, спілкування та міжособистісна взаємодія потрібні для соціально-особистісного ствердження та формуванню емоційних зв'язків [3], період підліток вчиться осмислювати свої конформні і негативні реакції на пропонувані ситуації, відстоювати право на самостійний вибір можливої поведінки, вчиться пригнічувати імпульсивні дії [4]. Відповідно, переважання он-лайн реальності у житті людини може призвести до соціальної ізоляції,

викривлення сприймання оточуючої дійсності через призму особливостей Інтернет-середовища, а небезпека зіткнення з он-лайн агресією, жорстокістю, шахрайством може спровокувати замкненість та залишити комунікативні уміння у їх зародковому стані.

Серед чинників впливу ІКТ на процеси формування особистості учнів з таким професійним самовизначенням, істотними вважаємо:

– Високі вимоги до майбутніх працівників інформаційно-комунікативної сфери як з боку професійної готовності так і з боку особистісного становлення;

– Ранній початок трудової діяльності, що призводить до нерівномірності особистісного та професійного розвитку;

– Надмірне використання продуктів ІКТ в усіх сферах життя людини з професійним визначенням у цій сфері – технології стають частиною професійної та поза професійної діяльності, засобом спілкування та дозвілля.

Слід зазначити існування подвійного впливу надмірного захоплення учнями інформаційно-комунікативними технологіями, а саме наявність не тільки негативних ефектів, але і позитивних. Інформаційне середовище є потужним джерелом отримання знань та платформою для підвищення інтелектуального рівня особистості. Комп'ютер стає посередником для комунікативної взаємодії та збагачення досвідом без обмежень за віком, статтю, країнами та сферою діяльності, що є особливо цінним у сфері інформаційно-комунікативних технологій. З іншого боку, навантаження учня навчанням, вимоги дотримання режиму праці та відпочинку для нормального психофізіологічного розвитку, та обмежений бюджет часу, можуть призвести до усамітнення школяра, надмірного захопленого екранним медіа, та обмеження ним реального спілкування, що, в свою чергу, скорочує можливості по набуттю реального соціального досвіду, а отже соціалізації і розвитку школяра. В таких умовах вважаємо, що напрацювання комунікативних умінь, формування дієвих стилів міжособистісної взаємодії допоможе компенсувати можливі ризики надмірної взаємодії з комп'ютером та гармонізувати особистісну сферу учня.

Список використаних джерел:

1. Медіакультура особистості: соціально-психологічний підхід: навчальний посібник / О.Т. Баришполец, Л.А. Найдьонова, Г.В. Мироненко, О.Є. Голубева, В.В. Різун та ін.; за ред. Л.А. Найдьонової, О.Т. Баришпольця. – К.: Міленіум, 2009. – 440 с.

2. Медіапсихологія: на перетині інформаційного та освітнього просторів: монографія / [О.Т. Баришполец, О.Л. Вознесенська, О.Є. Голубева, Г.В. Мироненко, Л.А. Найдьонова, Н.О. Обухова, Н.І. Череповська]; за наук. ред. Л.А. Найдьонової, Н.І. Череповської; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – К.: Міленіум, 2014. – 348 с.

3. Мудрик А.В. «Спілкування як фактор виховання школярів», М. Педагогіка, 1984.

4. Павелків Р.В. Вікова психологія: підруч. для студ. вищ. навч. закл.. – К.: Кондор, 2011. – 468 с.

5. Пілецький В. Комп'ютерна залежність та її вплив на сучасних підлітків / В. Пілецький // Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. – 2011. – Вип. 16(2). – С. 46-58. [Електронний ресурс] / Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpfsp_2011_16\(2\)_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpfsp_2011_16(2)_8)

6. Тригуб Т.М. Медіапсихологічні чинники становлення соціометричного статусу школяра [Текст]: автореферат. дис. ... канд. психолог. Наук: 19.00.05 / Тригуб Тетяна Миколаївна; Ін-т соц. та політ. Психології НАПН України. – Київ, 2015. – 20 с.

Ткачук Ю.А.

студент,

Науковий керівник: Бацилєва О.В.

доктор психологічних наук, професор,

Донецький національний університет імені Василя Стуса

ЗВ'ЯЗОК АКАДЕМІЧНОЇ УСПІШНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ І МІЖСОБИСТІСНИХ СТОСУНКІВ У КОЛЕКТИВІ

У процесі свого онтогенезу кожна людина обов'язково проходить через такий суспільний інститут як школа. І від того, який досвід вона при цьому отримує, багато в чому залежить в її подальший життєвий шлях. У школі учень не лише одержує основи знань, а й взаємодіє з однокласниками і вчителями. Тому одним з провідних чинників, що впливають на ставлення до навчання, є психологічна атмосфера у класі і школі.

Під час навчання у навчальному закладі дитина перебуває в оточенні інших дітей і між ними складаються певні відносини, іноді досить складні. Дослідження серед дітей, що займають різне положення в системі міжособистісних відносин, показало, що існує певний зв'язок між цим положенням і академічною успішністю школяра.

Результати навчання дітей істотно впливають на міжособистісні відносини школярів. Так, досить часто дитина з низьким рівнем знань піддається глузуванням; з іншого боку, нерідкою є й зворотна ситуація – дитина, що відрізняється від інших своїм розумом і іншими достоїнствами, теж може бути не прийнята групою, просто тому, що вона не така як усі [3, с. 367].

Міжособистісні відносини – це суб'єктивно пережиті взаємозв'язки між людьми, які об'єктивно проявляються в характері і способах взаємних впливів один на одного в процесі спільної діяльності і спілкування. Міжособистісні відносини – це система установок, орієнтацій, очікувань, стереотипів інших диспозицій, через які люди